השכומים: **ט עקורה.** תלושה ושמינה עקורה ממוצעת לקרקע אינן מצטרפין לסאתים, ועימע דלא הוו שכחה, אלא אם שכחן הוו שכחה. °ודוקא בשכח שניהם, דאם שכח עקורה ולא שכח שמינה עקורה, היאך שמינה עקורה מצלת על העקורה שלנה: **וכן באילן.** שאר פירות תלושין אצל שאר מחוברין אין מצטרפין והוו שכחה: **והשום והבצלים.** שאר קמה של שום, ושאר קמה של בצלים, אין מצטרפין לסאתים קמה. אי נמי שאר שום עקור, ושאר שום שמינו עקור, וכן שאר בצלים עקורים, ושאר בצלים שמינן עקורין, אינן מצטרפין: **אם באת.** כגון שים לקט אין שאר לשאר, וכן כברס יש פרט אין שאר לשאר, אצל בפירות האילן לא משכחת

את העֹמֶר[יז], **כָּל שֶׁאֵינָהּ שִׁכְחָה אַפִלּוּ קֻלָּח אֶחָד: ט סְאָה עֲקוּרָה וּסְאָה שֶׁאֵינָהּ עֲקוּרָה**[יח] **וְכֵן בְּאִילָן וְהַשּׁוּם וְהַבְּצָלִים**[יט], **אֵינָן מִצְטָרְפִין לְסָאתַיִם, אֶלָּא שֶׁל עֲנִיִּים הֵם**[מ]. **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אִם בָּאת רְשׁוּת הֶעָנִי**

בריעת נקט והוא הדין לקמה: **ט סאה תבואה עקורה וסאה שאינה עקורה.** ודייק בירושלמי הא מה היו שמיהן עקורות לבעל הבית כרבן גמליאל לתמר לעיל שני עומרים ודהם סאתים לבעל הבית. הר"ש: **והשום והבצלים.** לפירוש השני שכתבו הר"ב והר"ש סאה שום שאינו עקור וסאה שום שמינו עקור וכו'. וכן נראה לעת הרמב"ם ז"ל בתשובה וכן בשום ובצלים וכו'. וכן נראה לעת הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה וכן בשום ובצלים שאין מקצתן עקור ומקצתן תלוש וכו'. ופירות האילן אם שכח מקצתן בקרקע ומקצתן תלוש משום בשום ובצלים דומיא דפירות האילן דמקצתן של פירות נאילן ומקצתן תלוש ובמילן אחד. נריכין לומר דמשמעינן נתבואה. ובפירות אילן. ודירק. ותניא תרי מיני ירק למשמעינן דבכל ירק הדין שוה: **אם באת**

פירוש המשניות להרמב"ם

שיעור הסאה אחר כן וסאתים משנה הסאה. ט כבר הקדמנו שסאתים אינה שכחה וכששכח סאה קמה וסאה עקורה לא נאמר יצטרף זה לזה ולא יהיה שכחה וכן באילן כשיהיה קצת השיעור שלא יהיה כמוהו שכחה באילן וקצתו תלוש ועקור מן הארץ וכן השומים והבצלים כשישכח מקצתם בארץ ומקצתם תלושים והמחובר משניהם אינו שכחה

מלאכת שלמה

אינם מצטרפין וה' יתברך יאיר עיניו עכ"ל ז"ל. ט **סאה תבואה כו'**. אינם מצטרפין לסאתים דלא להוו שכחה. וכירושלמי מפ' דמיירי בשכחם את הקמה תחלה. **וכן באילן.** למעוטי דר' יוסי קאמר הכי דבאילן שאר פירות תלושין אצל מחוברין אין מצטרפין והוו שכחה: **והשום והבצלים אינם מצטרפין.** שאר קמה של שום ושאר קמה של בצלים אינם מצטרפין והוו שכחה דאע"ג דכולהו תבלין לקדרה ומשיבי מין ז' כדתנן במסכת ערלה אפ"ה לא מצטרפי לסאתים והוו שכחה. **לסאתים אלא של עניים הם.** כל אלו המלות העביר עליהם הקולמוס החכם הר"ר יהוסף מקמנזי ז"ל. **אם באת רשות העני כו'**. כגון שים שם לקט ופרט שים לעני זכות גו: נמצע. אין שמי שאין נהמי הוא דמודינא לכו דאין מצטרפין אצל מי ליכא פרט ולקט מצטרפין ולא הוי שכחה. וכ"ם דבאילן לית ליה פרט ובשומים ובצלים לית להו לקט דמצטרפין. אצל תניא בתוספתא כל שבעת רשות העני לאמצע כגון תבואה וכרס וכל שלא נתת רשות העני לאמצע כגון פירות האילן הרי אלו מצטרפין הרמ"ם ז"ל. והקשה בתוס' יו"ט ותימה דמשכחת רשות העני באמצע באילן בפאה דשייכא באילן אלא לכיון דהמחובר מציל כדלעיל לפיכך אין רשות העני מועלת בו להצטרף אלא יהא שכוח. ע"כ בקיצור. ובלע"ד דלכה"פ ל"ל מלהצטרף. ויותר נשון יאמר לע"ד הוא אין רשות העני מועלת בו אלא יהא שכוח. **אם באת רשות העני באמצע.** מפ' בירושלמי אע"פ שלא נתת כבר אלא שעתידה לבא

י כ י ן — תפארת ישראל — י כ י ן

לז. וה"ה קמה: **לח.** ונוגעים זה בזה ושכח שביניהן: **לט.** דל' מינים אינן מצטרפים לפאתים אלא שביניהן מחוברים. וי"ל דה"ל בא' מלוש

ומ' מחובר מיירי וקמ"ל הדין דג' מינין. תבואה. פירות אילן. ירק: **מ.** וקמ"ל אף לרבנן דר"ג לעיל מ"ו לחלוקין בשביניהן עקורים ע"פ

משנה ראשונה

מציל את עומר כ"ש לחינו מציל את הקמה שכח עני יפה בקמה מבעומר כלשיטת בתוספתא והביאו הר"ש ותוי"ט וכ"כ הרמב"ם בחבורו עומר שחינו שכוח חינו מציל אחלוי היה בו סאתים. ט **ואאה שאינה עקורה.** פי' הר"ב ושכח שביניהם אחלוי שכח העקורה ולא שחינה עקורה זו שחינה עקורה מגלת וכו' ע"כ וזה דבר פשוט. והר"ש הוסיף לדוקא שכח את שחינה עקורה תחלה. אצל שכח העקורה תחלה

אע"פ שאח"כ שכח גם שחינה עקורה שביהם אינם שכחה דבתוחה שעה שכחת העקורה לא היתה שכחה שהקמה מצילתה וכשחזר ושכח גם את הקמה יש כאן סאתים כיון דלא אל אם שכחה על שחינה עקורה הוו להו כסאתים קמה ואינו שכחה ומעת להעקורה מציל שחינה עקורה. כך העלה בפירוש הירושלמי אלא שים קצת ט"ס בגשוון. אצל הרמב"ם בחבורו לא הזכיר דין זה. **אם באת רשות העני באמצע.** כתב

ציונים

ט **סאה.** שם הלכה כ.

שינויי נוסחאות

ט **אלא של** עניים הם נד"ם ל"ג ד' מיכות אלו וכ"ה בירושלמי.

תוס' רעק"א

ט [אות סז] בר"ב ד"ה **עקורה. ודוקא בשכח שניהם.** היינו דשכח תחלה לאינה עקורה אבל בשכח תחלה לעקורה כיון דהיה הדין דאינה עקורה מצלת אותה וכששכח אח"כ גם האינה עקורה הוא גורם לשכחה על כולו. הוי כאילו היה האינה עקורה סאתים. הר"ש בשם הירושלמי.

תוספות אנשי שם

במשנה **שאינה שכחה.** נראה דבא לומר דין אלא שכחה כפי' הר"ש ודין שכחה אלא שים בה סאתים וכמ"ש הרמב"ם וכיו"ב. (רש"ש בהגהותיו בש"ס המדפיס). ועי' במ"ש בשם הר' יוסף ז"ל שכתב להפך. ועיעמו מבואר דס"ל שאין ללמוד מדרשא דולא עומר שבביתו קמה אלא קמה שכוח שכחה אבל שכוח אלא קמה שכוח שכחה אין בה סאתים ואין העני רשאי ליטלה. מ"מ אינה יכולה להציל אפילו את הקמה לומר שאין שכחתו מעשה שכחה. ומה שהקמה מצלת את הקמה כשים בה סאתים הוא משום דשניהם מצטרפין והרי יש בהם יותר מסאתים ואינה שכחה. משא"כ קמה ועומר דמ"ל לסאתים אין הקמה השכוחה אע"פ שים בה סאתים מצלת את העומר. ולפ"ז העומר שים בו סאתים מציל את העומר לדעת ר"ג דשני עומרים מצטרפין לסאתים. ולרבנן אפילו בעומר ועומר אינו מציל. ומ"ש בג"כ דעומר שים בו סאתים מוכח עומר עליו דשים והוא אינם

ציונים

י **תבואה**. סם הל"ט.

תוספות חדשים

ט [תור"ט ד"ה] **אם באת כו' ולפ"ז תימה כו' עכ"ל**. ועד"ג דלק"מ דהתם ע"כ מיירי בדר"מ דס"ל שקמת מבירו מגיל ע"כ לא משכחת בפאה כיון שמחובר מגיל אבל הרמב"ם פ"ה מהמ"ע הכ"ו פוסק כחכמים דאין קמת מבירו מגיל ע"ש ג"כ גם בחלון משכחת רשות עני בחמצע וכך כתב מו' במחובר דאין המחובר מגיל כיון שהוא של ענייט הוי קמת מבירו ואינו מגיל (הר"ז).

ראשון לציון

ט [תור"ט ד"ה] **אם באת רשות העני כו' לפיכך אין רשות העני מועלת בו שלא להצטרף (שלא יהא) שכוח כו'**. ל"ל שלא להצטרף שיהיה עיקר הכוונה שכוח כו' ועיין יקל"מ. מ"ט תוי"ט ד"ה אם בחת כו' ולפ"ז תימה על פי' הרמב"ם כו' נלחה להרמב"ם מפ' רשות העני בחמצע בקרקע הר"ז שמוחזק בחמצע שלא היינו שיזכה העני בפאה השכוח התלוש או המחובר ותמ"ל יקשה הצעה"ז פאה אחת ובחמצע היינו בין ג' השכחות ות"ל על נכון הרמב"ם הלין כ' שיזכה בחלוש ועיין מחובר קיים הי נקט' לעיל מ"ח הקמה שלא כו' בחמת בירוש הקשה כן ומוקי לה בזוכה במחובר מחלה והרמב"ם י"ל ע"פ המוסחפת הניחה הר"ן מבואר להם בימים נטלה העני אינה שלא (מ"מ) ולפמ"ש:

חידושי מהרי"ח

ט [תור"ט ד"ה] **אם באת רשות עני באמצע כתב הר"ב כו' ולפי זה תימה על הרמב"ם וכו' עכ"ל**. ונ"ל דה"פ של הרמב"ם דהיינו ששכח שאינה עקורה וגם עקורה ולא היו בשניהם סאתים והלך העני וזכה במקצת הן מן התלוש הן מן המחובר ואחר שזכה העני במקצת אז שכח עוד מצד השני עד שהשלים אינם מצטרפין והתוס' דנקט לקט שם אין צריך העני לזכות דזהו אינו מינו עם שכחה אבל הרמב"ם אסברה ליה דאפילו בשכחה גופיה יכול להמצא שבאת רשות עני באמצע כגון שזכה כנ"ל אבל אם לא זכה אז אפילו אם שכח אח"כ והשלים לסאתים לר"י מצטרפין והיה נראה להרמב"ם שזה כ"ש מן לקט שלא זכה ולכן לא הוצרכה לבאר התוספתא זה אפשר לומר ודו"ק.

תוספות אנשי שם

ה"ג גבי שכחה כתיב כי תקצור ופאה ושכחה אין לי לפסי וכללא דקאמר בפאה בפ"ק מ"ד ה"ג לענין שכחה (יין הרקח). בתוי"ט ד"ה **אם באת כו' ולפ"ז תימה כו'**. ולק"מ דלפי' תימת פאה במחובר נמי מלמא בפ"ה שפיר קאמר הרמב"ם ונריך לפרושי דמיירי במחובר שרחוק מן הפאה השכוחה עד שאין רואי להיעל כגון שאין נקלר עם הקמה. ודבר זה למדתי מפי הרמ"ם ומוכח לה מהירושלמי דמפ' לה מ"ש פ שלא בא עדיין רשות העני אלא שרחוק לבא כגון שעומדת בשוחה מחובת ביניהם ולחו ליפול ממנה לקט. הא קמן בהדיא בירושלמי דמחובר מפסיק ביניהם ופ"ה אינו מגיל דמיירי במחובר שרחוק כנ"ל (לח"ש). ל"ש ע"פ ד' הרמ"ם אלו הקשה בס' לה"מ על מ"ש הר"ב בד"ה עקורה כו' דוקא בשכח שניהם כו' היכה שניהם עקורה מגלת בפ"ה כו' וז"ל. וכ"ע לכא משכח"ל בחמוקה ואינה רואה להיעל ע"כ. אבל דברי הרמ"ם הללו נפלאים בעיני מאד. דאם התפוחה המחובת שבחמצע אין כד קמן רמוקה משניהם כ"כ עד שאינה יכולה להיעל ל' מהן. ל"כ הנני קמן דוקון זמ"ז מרחק כפול מכפי שים בין ל' מהסמין להתפוחה המחובת. ות"כ ל"ל רשות העני בחמצע. בלא"ה ופאילו בשניהן תלושין תמ"ל. דאפילו לר"ג דאמר שני עומרים וכחם שאינם בשעה"ב היינו דוקא בשני עומרים הסמוכים זל"ז. אבל אם ל' בקנה הפדה מזה והב' בקנה האחר אף אם אין שום דבר מפסיק ביניהן פשיטא דלא מצטרפי. ומשמעות ע"כ לפרש דהפאה עקורה בקנה וכשהמוכין בתוך שיעור כזה היו מצטרפין אם היו שניהם מחוברין או שניהם תלושין אע"ג שים תלוש או מחובר של אחר מפסיק ביניהם. ורק משום דהתחת תלושה ואחת מחוברת לא מצטרפי. ור"י ס"ל דאפילו בכה"ג מצטרפי אם לא שים רשות העני בחמצע דאז אין התלוש מצטרף עם המחובר אבל בחחוקין זמ"ז עד שאינם יכולין להקבל כאחת ממ"ל דאפילו לר"י ואפילו שניהם מחוברים או תלושים. ועע"ג ומצאתי בס' הו"ע שהרגיש בזה ומפ' דהירושלמי ס"ק דאפילו יהיו שלו הב' אחין שותפין בחמצע ולא קחני בחחוקה או כרם אחר כה העני יפה בחותו המין ע"י מלו בלקט או פרט חמ"ל לר"י. ובחמצע דקאמר ר"ל שמעורב כאו בהם. דיקא נמי דקחני בחמצע ולא קחני בין זל"ז. ודוקא לקט או פרט דמלו גורם שיפול ואפשר נמי שלא יפול כלום דדמי ממש לשכחה זו דמזלו גרם לו. מהני ליפות בה העני בשכחה זו ג"כ שלא יעטרפו אבל פאה ועולות הרחוקים לו מ"מ בין תלושין בין מחוברין אין כחם היפה לחו ליפות כה העני בשכחה שאין כאו בה דומה לכאו בפאה ועולות כי היא

רשות העני באמצע. כתב הר"ב אבל בפירות החילן לא משכחת רשות עני בחמצע. מוספתא הניחה הר"ש. ומימה דמשכחת לה בפאה דשייכא בחילן. אלא דכיון דהמחובר מגיל כלעיל. לפיכך אין רשות העני מועלת בו [שלא] להצטרף שלא יהא שכוח. ולפי זה ולא נאמר שיצטרפו כדי שלא יהיה שכחה. ור' יוסי אומר שהם מצטרפים עד שיפריש ביניהם רשות העני ויהיה זה כשיזכה בקצת הדבר ההוא התלוש או במחובר ואח"כ נשכח קצתו האחר אז לא יצטרף עמו הקצת האחר ויהיה כמו כן שכחה

בְּאֶמְצַעמא, **אֵינָן מִצְטָרְפִין. וְאִם לָאו, הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין: י תְּבוּאָה שֶׁנִּתְּנָה לְשַׁחַת**מב **אוֹ רשות עני בחמצע לחין לקט ופרט בחילן. ואין הלכה כרבי יוסי: י שנתנה לשחת. לקטור בעודה לחה להאכיל**

פירוש המשניות להרמב"ם

כגון שעומדת מבוחה מחוברת ביניהן ורחוי ליפול לקט ביניהן. וכגון שחותה מבוחה המחוברת רחוקה ואינה רחויה להניל כדחנן לעיל שאינה מגעת לקמה הרמ"ש ז"ל. **י תבואה שניתנה לשחת**. אפי' כדיחה שלים אין בה שכחה לחינה בחה לידי עימור: **או לאלומה**. לחקור בשבליה העמרים אין בה שכחה דכיון לחינה מחוחה לחוכל כ"ע לעמוש אין כאן גמר מלאכה כדחנן לעיל לעמרים: וכן בחגידי הטוס. שדה של שומים ובגלים שהניחן כדי לחגוד בהן שומין ובגלים ושכח בהן נמי לא הוי שכחה וקמ"ל משום דס"ד כיון דחבלין לקדרה הוו ולא בעו גוהן קמ"ל. הרמ"ש ז"ל: ובירושלמי מפ' ר' יונה דחתני דקחני שניחנה לשחת אף לאו דוקא שכבר קלר כל החבוחה וחנחה לפי בהמוחיו ותמ"כ שכח ג' מהן שלא כיון שקלרה ע"מ להאכיל אותה לבהמות ג"ל שכחה אפי'

י כ י ן — תפארת ישראל — י כ י ן

מדהן בב' כריכות חמ"ל ושניהן לעניים. וכ"ש הכא שפאה ג' מחוברת. אפ"ה פד"ה לחלק. דהתם כל פאה לגודה לבדה. להכי חמ"ל להצטרף לחבירתה משא"כ הכא הרי פאחים שמונחים יחד ואינן לגודים מצטרפים ואינה שכחה. וה"ג הכא. קמ"ל: **מא.** שיש לקט או פרט ביניהן. אבל פאה לא. דחחוב מגיל. ועע"ג דגם לקטו או פרט ביניהן. אבל פאה לא. דחחוב מגיל. ועע"ג דגם הכא שפאה ג' מחוברת. אפ"ה פד"ה לחלק. דהתם כל פאה לגודה לבדה. להכי חמ"ל להצטרף לחבירתה משא"כ הכא הרי פאחים שמונחים יחד ואינן לגודים מצטרפים ואינה שכחה. וה"ג הכא. קמ"ל: **מא.** שיש לקט או פרט ביניהן. אבל פאה לא. דחחוב מגיל. ועע"ג דגם

משנה ראשונה

הר"ב דבפירות החילן לא משכחת רשות עני. וכחב חוי"ט הטעם דפאה אע"פ שהיא רשות עני מלגת החחוב הוא וחחוב מגיל עכ"ל. ולא כיחב כל הטורך שהרי כחב הרמב"ם בחחוב"ם בחחוב אין לחחילי ואפי' בחחוב מבוחה החחוב"ם לחוקה ואינה רואה להיעל כדחנן לעיל שאינה מגעת לקמה עכ"ל. והטעם בפאה נמי בכה"ג משכחת לה דחילן מגיל ומיקרי רשות עני. ולכן נ"ל דגבי רחוי לבוא לא משכחת לה בפאה כלל דדוקא לקט ופרט שבאים דרך נפילה שלא בכוונה שפיר הוי רחוי ליפול כאן. אבל פאה בדעחו של בעה"ב חלוי והוא לא ילקח להפריש הפאה בחמצע חלו. ואין כאן רחוי לבוא. ומ"ש חמרו בחוספחא דפאה בחקום המפסיק ביניהם ודאי מיקרי רשות עני. ומשום מחובר אינו מגיל דשל חברו אינו מגיל כדפי' וזה דברי הרמב"ם בפירושו נכונים ותוי"ט חמה בחמת. ונ"ל מה שהניאו להירושלמי לפרש שבאת לו שבאת ממש אלא רחוי לבא בחמצע כל משמע מדלא קחני חס יש רשות העני ביניהם אלא שבאת משמע נמי על העתיד לבא כמו הכא יום בא לה' והרבה כמוהו. **ודע** דדייק חו בירושלמי מדקחני פאה עקורה ופאה שאינה עקורה אין מצטרפין הא חס היו מצטרפין כמו בפאה שאין עקורה ופאה עקורה אין מצטרפין לחבירתה אפי' בקרובין זל"ז ממש חס יהיה מבוחה או כרם אחר כה העני יפה בחותו המין ע"י מלו בלקט או פרט חמ"ל לר"י. ובחמצע דקאמר ר"ל שמעורב כאו בהם. דיקא נמי דקחני בחמצע ולא קחני בין זל"ז. ודוקא לקט או פרט דמלו גורם שיפול ואפשר נמי שלא יפול כלום דדמי ממש לשכחה זו דמזלו גרם לו. מהני ליפות בה העני בשכחה זו ג"כ שלא יעטרפו אבל פאה ועולות הרחוקים לו מ"מ בין תלושין בין מחוברין אין כחם היפה לחו ליפות כה העני בשכחה שאין כאו בה דומה לכאו בפאה ועולות כי היא

מלאכת שלמה

לעמרים: וכן בחגידי הטוס. שדה של שומים ובגלים שהניחן כדי לחגוד בהן שומין ובגלים ושכח בהן נמי לא הוי שכחה וקמ"ל משום דס"ד כיון דחבלין לקדרה הוו ולא בעו גוהן קמ"ל. הרמ"ש ז"ל: ובירושלמי מפ' ר' יונה דחתני דקחני שניחנה לשחת אף לאו דוקא שכבר קלר כל החבוחה וחנחה לפי בהמוחיו ותמ"כ שכח ג' מהן שלא כיון שקלרה ע"מ להאכיל אותה לבהמות ג"ל שכחה אפי'

לבהמה: **לאלומה.** לקציר כדי לאסור בה עומרים אחרים, כמו מאלמים אלומים (בראשית ל"ז): **אגודי השום.** שומין שלקטן כדי לאגוד בה שומים אחרים: **ואגודות השום והבצלים.** אם שכחן אינן שכחה דדרך שומין ובצלים שעושין מהן אגודות קטנות וחוזרים ואוגדים בחמש או שש מאלו הקטנות לאגודה אחת ועל אותן הקטנות קאמר דלא הוו שכחה משום דהוי כמעמר למקום שאינו גמר מלאכה דאמרינן לעיל בסוף פרק גדיש דלא הוי שכחה: **הלוף.** רמב"ם אמר שהוא מין ממיני הבצלים: **רבי יהודה אומר אין להם שכחה.** לכל הטמונים דכתיב שדך מה שדך בגלוי פרט לטמון: **וחכמים אומרים יש להם שכחה.** כתיב שדך דמשמע גלוי וכתיב קצירך דמשמע נמי גלוי הוי מיעוט אחר מיעוט

לָאֲלֻמָּה[מג], וְכֵן בַּאֲגֻדֵּי הַשּׁוּם[מד], וַאֲגֻדּוֹת הַשּׁוּם וְהַבְּצָלִים[מה], אֵין לָהֶן שִׁכְחָה. וְכָל הַטְּמוּנִים בָּאָרֶץ, כְּגוֹן הַלּוּף וְהַשּׁוּם וְהַבְּצָלִים, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין לָהֶם שִׁכְחָה[מו]. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, יֵשׁ לָהֶם שִׁכְחָה[מז]:

תימה על פירוש הרמב"ם שכתב וז"ל ור"י אומר שהם מצטרפים עד שיפריש ביניהם רשות העני. ויהיה זה כשיזכה בקצת הדבר ההוא התלוש או במחובר ואח"כ נשכח קצתו האחת אז לא יצטרף עמו קצת האחר ויהיה כמו כן שכחה ע"כ וצ"ע: י **וחכמים אומרים יש להם שכחה.** פירש הר"ב דכתיב שדך דמשמע גלוי וכתיב קצירך דמשמע נמי גלוי הוי מיעוט אחר מיעוט וכו' והוא מהירושלמי. וסוגיא דש"ס בכולי דוכתי לפרש ואידך וכו'. ובכאן נראה לי על דרך שכתב בעל הליכות עולם בסוף שער הרביעי דלא אמרינן מיעוט אחר מיעוט לרבות אלא כשאין לנו למעט דהא בריש פרשת ויקרא דרשו מן הבהמה וכו' תלתא מיעוטי וכולהו למעט ע"כ. והכי נמי דכוותה דאיכא למעט עלי הטמונים שראויים קצת לאכילה אעפ"י שהם בגלוי אמעיטו משום דאזלינן בתר עיקר הדבר הנאכל מהם. [וטעמא דאין מיעוט וכו' תמצא במשנה ג' פרק קמא דערלה] ומיהו בבבלי ריש פרק עגלה ערופה איכא סוגיא אחרת דר"י יליף מכי תקצור קצירך בשדה ושכחת שכחה דומיא דקציר מה קציר בגלוי אף שכחה בגלוי. ורבנן כתיב ושכחת עומר בשדה. משמע בתוך השדה לרבות הטמון. ור"י בשדה על פני

פירוש המשניות להרמב"ם

ואין הלכה כרבי יוסי. י כבר בארנו **שחת** הוא הגז הקצור לאכילת הסוסים. **ולאלומה.** הוא עומרים והענין ההוא שיקצצנה כולה ויחלוק אותה לאלומות ואל יקבוץ מן האלומות ההם עומרים כי האלומות כשיתקבצו נעשים עומרים. **ואגודי השום.** הוא השום המחובר חבור הטבע בשרשי צמחיו ויהיה מהם שורש אחד כולל ראשים רבים. **אגודות השום** (שיחבוט) [שיקשור] אותם ביד (חביטה) [קשירה] קלה קודם (שיתקבץ) [ולא יקבץ] מהם עומרים [וכן הבצלים אין להם שכחה כי לא יעשה מהם עמרים]. ופירוש [ה]**טמונים בארץ.** ר"ל שיהיה הנאכל מהן מתחתית

מלאכת שלמה

שעדיין לא נתנה לפני הבהמות. **וכן באגידי השום.** ובאגודות הלוף ואגודות השום וכו' כך מצאתי בקצת נוסחאות. **ואגודות השום.** פי' הם' ה"ר משה פיזנטי ז"ל פי' אגודות של שומים או של בצלים אם שכח אינה שכחה דמכיון שאגדן זכה בהן. ול"ד לעמרים האגודים דשייכא בהו שכחה דאגודתן לאספן לגדיש אבל הני אגידתן להוליכן לבית להצניען ע"כ אכן הר"ש ז"ל כבר דחה פי' זה. וז"ל הר"ש שירילי"ו ז"ל וכן באגודות השום והבצלים לפעמים זורעי השומין בשעת עקירתן עושין מהן אגודות גדולות להקל מעליהם הקבוץ להוליכן למקום הגרן לייבשן ואח"כ חוזרין ומחלקין אותם לכריכות קטנות כדי המשקל הידוע להן ומוליכין לשוק למכור או לבית להתקיים ואם שכח אגודה גדולה מהן שסופו לחזור לחלקה ולאגוד ממנה כריכות קטנות א"ל שכחה כדאמרינן לעיל בירושלמי מה קציר שאין אחריו קציר אף עמור שאין אחריו עמור והכי משמע בתוספתא: וכל הטמונים בארץ. שדרכן להיות אוכל שלהן טמון בארץ כגון שום ובצלים שראשיהם הנאכלין טמונים בארץ ולוף נמי טמון האוכל שלו ויש בו שני מינים פקח ושוטה של גנה ושל יער של יער עליו רחבים יותר ונקרא שוטה שא"ל סדר שנראה רענן ודשן והוא מר כלענה כדמשמע בשביעית והפקר הוא ואין בו לא שכחה ולא פאה והכא בפקח הוא דמיירי שהוא מתוק. לוף הוא קולקס בערבי ויש לו בילים סביב השרש כמו בילי הזכר עכ"ל ז"ל. **ר' יהודה אומר וכו'.** בירושלמי מחלפא שיטתיה דר' יהודה תמן אמר לרבות את הטמון פי' בפרק הכונס דמחייב ר' יהודה טמון באש ובהאי אמר פרט לטמון ומשני תמן ונאכל גדיש או הקמה ממשמע שנאמר קמה אין אנו יודעים שהגדיש

תפארת ישראל

יכין

מג. שזימנה לקשור בה עמרים אחרים: **מד.** שזימנן לאגוד שומין אחרים: **מה.** אגודות קטנות שחוזרין ואוגדין אותן לאגודות גדולות. דמדלא הוו לגמר מלאכה אינו שכחה כספ"ה: **מו.** דילפינן משדך דבגלוי: **מז.** דקצירך נמי משמע בגלוי. והו"ל

משנה ראשונה

י **וכן באגודי השום.** פי' הר"ב שומין שלקטן כדי לאגוד כו' ונראה דדרך השום שלוקחין מקצתן לאגוד האחרים אע"פ שהם ראוין לאכילה כמו האחרים אין מקפידין עליהם. ומשא"כ בתבואה אין לוקחין מה שראוי לאכילה לאגוד בו והלכך תני לאלומה וכן באגודי השום דמתרי טעמי אתו אלו לפי שאין ראוין ואלו שאינם לשם גמר מלאכה כדמסיק לקמן גבי אגודות. ומ"ש הר"ב גבי אגודות דעל הקטנות קאמר דלא הוו גמר מלאכה. כלומר כשמאסף אותם לאוגדן אגודות הקטנות. אבל כשמאסף הקטנות לאוגדן לגדולות הוי גמר מלאכה. והרמב"ם מפרש בחבורו דאוגדן אגודות קטנות ואין דעתו עוד לגדולות ואין להן שכחה שאין להם גורן וכן מפרש לאלומה. **וכל הטמונים בארץ.** וה"ה

ציונים

וכל הטמונים. בר"פ עגלה ערופהברייתא בפלוגתא. **יש להם**

שינויי נוסחאות

י **בארץ כגון כו'** בד"נ בארץ אין לעניים בהם כלום כגון כו'.

תוס' רעק"א

י [אות סח] בר"ב ד"ה **לאלומה. לקצור.** והרמב"ם בפי' ובחבורו מפרש לאלומה. היינו אגודות קטנות ולא עשאן עמרים. ואגודי שום. היינו ג"כ שתלשן אגודות קטנות למכור בשוק ולא עשאן עמרים להעמיד מהן גורן.

תוספות אנשי שם

ראוי והם במוחזק. ע"ש שהאריך הרבה להוכיח מהירושלמי כפירושו וסיים וז"ל. וא"כ איפא מוכרחים אנו לפרש כמ"ש שלכ"ע אין בין שני הסאות כלום. דכי יש ביניהם איזה דבר בין של עני בין של בעה"ב לכ"ע אמ"ל אפילו יהיו שניהם תלושים. והא קמפלגי דת"ק סבר דהואיל ואין שניהם עקורין אמ"ל דאין שכחת קמה והעומר מצטרף למעט כח העניים. ור"י סבר דאם אלו הב' סאות הם ממין שכח העני רבה בהם שאפשר שמזלייהו יגרום שמה שהוא של בעה"ב יבא ברשותם ע"י פרט ולקט וזהו בתבואה או בכרם שדין זה נוהג בהם אמ"ל לבטל כחו הרב והוו של עניים. אבל אם הם ממין שאין כח העני רבה כגון מפירות האילן שא"א שיזכו ע"י מזלייהו ממה שי"ל לבעה"ב כ"א דרך זה של השכחה אז מתבטל כחם בקל ולכן מצטרפין אלו הב' סאות אע"פ שהא' הוא קמה והא' עומרים להיותם סמוכים זל"ז והוו של בעה"ב ע"כ. י בר"ב ד"ה **לאלומה לקצור כו'** ע' בתור"ע. ויש שם ט"ס שמ"ש שם ואגודי שום צ"ל ואגודות השום. אבל אגודי שום מפרש הר"מ בפי' שהוא השום המחובר חבור הטבע בשרשי צמחיו ויהיה מהם שרש א' כולל ראשים רבים. ובחבורו השמיטו וכ' הרדב"ז דכ"ש הוא מאגודות השום. ומשמע

דטעמא דאין שכחה בקציר אלא בעמרים אבל באלומות ואגודות קטנות אף שדעתו להניחן כך וזוהי גמ"ל מ"מ לא הוי שכחה. וצ"ע שהרא"ש כ' בשם הר"מ דטעמא שאינו גמ"ל שאח"כ יעשה מה' או מו' אגודה א' ע"ש. במשנה **וכן באגודי השום.** בהנך קמ"ל רבותא דאע"ג דבקרא לא מיירי אלא בתבואה וא"ל דדוקא בה הוא דאיכא דין זה שיהיה עמור שאין אחריו עמור קמ"ל דה"ה לכל מילי (ש"ל). בר"ב סד"ה **הלוף כו' הבצלים.** ואפ"ה לא הזכירו בתר והשום שלא להפסיק בינו לבצלים כי כן דרכו לשנותה יחד. א"נ אפשר דכ"א מג' מינים אלו אין הטמנתו בארץ שוה לחבירו ויהיו שנויים בסדר לא זא"ז או לר"י או לרבנן (הו"ע). ד"ה **וחכ"א כו' ופי' טמון כו'.** א"ה ומיירי בשכחת קמה שכשהן מחוברין לקרקע אז האוכל שלהן טמון בארץ ואז כשעוקר אותן שזהו קצירתן אם שכח קלח א' של שום שלא עקרו א"ל שכחה אבל כשהן תלושין מן הקרקע יש בהם שכחת עומר אם הם בגלוי כדתני לעיל באגודות השום והבצלים דדוקא מדאינו גמ"ל לא הוי שכחה. ובמ"ט תנן דלא מצטרפין לסאתים אלא של עניים הן. דלא ממעטינן המין שהוא טמון. רק שכחה כשהיא בטמון. ואף תבואה הטמונה לא הוי שכחה ושום הגלוי הוי שכחה והא דאסברא לדינא דטמון במין הטמון הא קמ"ל דאע"ג דדרכן בכך להיות טמונין וגם עליהן מגולין וה"א דזה לא מיקרי טמון כיון שע"י העלים הוא רואה שיש כאן שומין וע"י ראייתן לקט כל השומין. קמ"ל דאפ"ה מיקרי טמון וא"ל שכחה. וקשה לפי' זה דליפטרי נמי מפאה דהא בפאה נמי כתיב קציר. אבל הר"ש מפ' שר"ל דלוף שום ובצלים הדרך שקוצרין אותם וטומנין בארץ כדי להתקיים ואח"כ כשלוקט אותם משם ושכח א"ל שכחה. ומיירי בשכחת עומר. ולפ"ז א"ל דבשעה שעוקר אותן באמת י"ל שכחת קמה דלא מקרי טמון כיון שעליהן מגולין ודרך גידולם בכך ותו לא יקשה מפאה. וד' הרמ"ז כאן צ"ע. תוי"ט ד"ה **וחכ"א כו' שראויין קצת לאכילה.** משמע ע"י הדחק ותמוה דהלא מבואר בריש מכלתין דכל שהוא אוכל ע"י הדחק פטור מפאה וה"ה לשאר מ"ע דכולהו גמרי מהדדי. אלא צ"ל שהם מאכל אדם גמור וראיה שהרי עלי השום והבצלים להוצאת שבת לאין כגרוגרות ככל האוכלין (לח"ש). בא"ד **בתר עיקר הדבר.** ורבנן

השדה לרבות שכחת קמה. ורבנן שכחת קמה נפקא להו מכי תקלור קלירך בשדך. ור"י מיבעי ליה למעוטי לשפוי עומרין לתוך שדה חבירו. ורבנן מבשדה בשדך נפקא להו. ור"י לא משמע ליה. ומבואר שמ"ם הר"ב לעיל משנה ז' ובפרק ד' משנה ו' דשכחת קמה מבשדה נפקא לא פירש מליבא קושיית הבבלי. ללא היה מפרש כר"י שאין הלכה אלא כשיטת רבותינו שבצרפת ורשלמי דרבנן נפקא להו לרבות טומן מתרי מיעוטי ומייתר להו בשדה לשכחת קמה כמו לר"י. והרמב"ם שכתב במשנה ז' שכחת קמה שנאמר ושכחת ולא תשוב. נראה שכוונתו לתחלת הפסוק כי תקלור וגו' כשבלי: יא **ואם היה מתכוין.** לשון הרמב"ם בחבורו פ"ה ומס היה הסומא או הקוצר בלילה מתכוין וכו': **ליטול את הגם הגם.** לשון הר"ב כיון דמתכוין ליטול הגפן אפילו הדקין אין להם שכחה. וכ"כ הר"ש. וז"ל הירושלמי אמר רבי יונה לא קוץ דבר גפן אלא דקין. וכי מאחר שדרכו לבחון בגפן אפילו דקין אין להם שכחה ע"כ. ונראה לי לפרש אמר ר' יונה לא מיבעיא לגפן אין להם שכחה שהרי בכוונה מלקט הגפן ומקפיד עליהם אלא אפילו הדקין שאינו נוטלן וכדאמי להו בידיס דמי אפילו הכי אין להם שכחה וטעמא מפרש שמאחר שהוא בוחן בגפן ליטלן רלונו ליטול כולן גם הדקין אלא שמניחו

יא הַקּוֹצֵר בַּלַּיְלָה וְהַמְעַמֵּר[מח], וְהַסּוּמָא, יֵשׁ לָהֶם שִׁכְחָה[מט], וְאִם הָיָה מִתְכַּוֵּן לִטּוֹל אֶת הַגֶּפֶן הַגַּס, אֵין לוֹ שִׁכְחָה[נ]. אָמַר, הֲרֵי אֲנִי קוֹצֵר עַל מְנָת מַה שֶּׁאֲנִי

יא הקוצר בלילה והמעמר. בלילה: **והסומא.** בין כיוס בין בלילה: **אם היה מתכוין ליטול הגם הגם.** כיון דמתכוין ליטול הגפן אפילו דקין אין להם שכחה: **על מנת מה שאני שוכח אני נוטל יש לו שכחה.** דמתנה על מה שכתוב בתורה °ותנאו בטל:

פירוש המשניות להרמב"ם

לארץ כגון הבצלים והשומים (והלפתות) [והגזר]. ופי' **הלוף** מין ממיני הבצלים בלא ספק ואין הלכה כר' יהודה. יא כבר בארנו בפרק זה שיש לקוצר שכחה כשישכח קמה וכן למעמר [ופירוש אם היה מתכוין ליטול את הגס, שנתכוין ליקח הגדולים והעצומים]. והתנאי שישוב ויקח מה ששכח בטל שהעיקר בידינו כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל אלא בממון כמו שיתבאר במקומו.

מלאכת שלמה

בכלל ומה תלמוד לומר גדים לרבות את הטומן והכא שדך בגלוי דבקלת דוקמת עומר בשדה פליגי דר' יהודה משמע ליה בשדה פרט לטומן. מחלפא שיטתייהו דרבנן תמן אינון ממרין פרט לטומן וכא אינון ממרין לרבות את הטומן. ומשמי ממן מן הקמה מן השדה מה שדך בגלוי אף כל דבר שהוא בגלוי ברם הכא שדך בגלוי פרט לטומן קלירך בגלוי פרט לטומן אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. והתם בגבלי ריש פרק עגלה ערופה מפרש בגרייתא על פני השדה פרט לטומן ותכמיס ס"ל בשדה בתוך השדה משמע ולרבות את הטומן. ושאר תנו"מ הניחו בתוי"ט וע' במש"ם בר"פ ע"ע. יא **יש להם שכחה.** צריך להגיה יש לו שכחה. **אם היה מתכוין ליטול את הגם הגם אין לו שכחה.** דכתיב קלירך בשדך כלרך שבני מדס קולרין הרש"ם ז"ל. ופי' הרע"ם ז"ל

מעוט אחר מעוט לרבות (ד): **מח.** בלילה: **מט.** לפע"ג דמסתבר דהסהיכה גרמה לו שלא ראה הדקין ושכחן. והו"ל כשכח מאחת ד"פ פ"ה מ"ו. נ"ל דשאני התם דלא הו"ל למיקם מלעתיד לבקש אחת הקש. משמ"כ הכא. מדידע שסהיכה הוא. בודאי ימשש היטב. ומה שנשאר שכח מלבקש. וכשכחה מל"ע דמי: **נ.** לדקין שלא התכוון להם (ה). ולפענ"ד דאפילו בגפן אין שכחה. דמשמע מתמי' דמתני'. ורב"ח פי' שלקט כל השדה והתכוון ליטול הגפן ולהניחן לבד ואפ"ה אין שכחה אף בדקין. דטרדת נטילת הגפן לגד אחר. גרס שנשכח בדקין. והו"ל כשכחה מאחת ד"פ:

(ד) **וכתב** עלה רבינו הגאון אאמ"ו זצוק"ל והקשו תוס' (ב"ק דף ו' ב') להו"ל בלשון רבוי. ונראה לי לכתב בלשון מעוט לרבות הפחות מכולם. וברבוי אחר רבוי כ' בלשון רבוי למעט טובא. והא דכ' רש"י פרט' לו זאת תורת העולה. הרי ג' מיעוטין. נ"ל דבטפי מב' מיעוטים כולן למעט. ברש"י (סוטיות ד"ג ב'). והא דמשמ כהניס (סנהדרין ד' ט"ו) דהו"ל מעוט אאמ"ע. התם במרובתקין ובאב ליעגן. וכבני בסב"א. עכלה"ט. קרא ענית אגבנן. מיך תלג יולף אאמה. דבהא יתיצב נמי הא דאמרינן (יומא דף ס' ע"ב) ג' מיעוטים בדש למעוטי ממעילה וטומאה ופגול להתם ליתנהו בחד ליתנהו. אע"ג דרך ב' מהן מקורבין. אמנם תלוות השגתי שקופים אטומים. דמשמע מדברי קדמו דע"כ זקוק"ל. דבאחרי מיעוטי לא בעינן מרוחקים. דאפילו במקורבים הו"ל מיעוט אאמ"ע דלרבות. ג"כ לא ופרנס (פסחים דף ג' ב') הוא ולא מילה שלא בזמנו. וכ"כ (ביצה דכ"ם) הוא ולא מכשיריו. לכם ולא לעובדי כוכבים. וכ"כ (יומא דף ס"ו ב') דרש שמא בעשה היום הזה למעוטי כל חד וחד לר"ש. ואאמי ולהוי מיעוט אאמ"ע לרבות. וכ"כ (יומא דם"ג ב') דמקשי לה' לרבות מבריתא דדריש לה' להוציא. וקשה מה אצטריך הש"ם לדחוקי בתרוצה הול"ל לה' לרבות. מיהו התם כיון דעל פתח לרבות ולה' לרבות הו"ל כרבוי אחר רבוי להוציא. או הו"ל לאיפכא דלה' להוציא. מיהו כיון דאשה להוציא ולה' להוציא הו"ל כמיעוט אאמ"ע לרבות. וכ"כ ק' לפ"ז מכמה קושיות בש"ם. וע"כ לריכים אנו לדברי תוי"ט כאן ובמצות התלמוד. דכל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן במעוטי יתירי וכ"ל לאיה (מכשירות ד' ו') כל היכא דאיכא וכו' ולא מוקמינן בלאוי יתירי. ועיין מ"ש עוד בשע אבו"ת על ח"מ כי שם התרכתי בסי' קכ"ב. ועיין תוס' (יומא ד"ם) ד"ה מרי. ועיין תוי"ט פ"א דערלה מ"ב ד"ה ר"י. שכ' למיעוט אאמ"ע לרבות. למיעוט הרשאון ריבה הכל. והשני מיעט המיעוט הרשאון. וע"כ שריבה. וכ"כ רבוי אחר רבוי שהוא למעט. דהרבוי הרשאון ריבה הכל. ובא רבוי השני ומיעט הרבוי ההוא שלא יהא הרבוי השני כללי. ובספרי הנ"ל נתקשיתי עליו. ע"ש: (ה) וב"ב רכ"מ פ"ה ממ"ע. ולא ידענא היאך יתיצב לפ"ז הירושלמי שכ' בפירוש אפילו עומר התלוש ומכוסה בתבן או בעפר או בשוס דבר לר"י אינו שכחה וכ"מ בירושלמי דמדמי לה לטומן בתם דפ' הכותם. וע"ל פ"ה מ"ו. יא **יש להן שכחה.** ור' יהודה דפליג בטומן מודה הכא דקתמר מאחר שלא נתכוין ל"ל שאר דמאי שייך מאחר דדרכה הכי הו"ל תע"פ שלא נתכוין ליטול הדקין וכדאמי להו בידיס אפ"ה ל"ל שכחה וכמ"ש התוי"ט במשנה **הרי אני קוצר**. וכ"ם אם תמר הרי אני מעמר שמתנה עמ"ם בתורה להדיא. ומ"ם לא הולרך התנא להתירן ולפרשו (ש"ל).

ציונים

שכחה. מיי' סס הל"ח: יא **הקוצר.** סס.

תום' רעק"א

יא [אות סט] בר"ב ד"ה **ע"מ. ותנאו בטל.** קשה לי דמה צורך לזה. לו יהא דבעלמא תנאו קיים. הא תנאי שייך רק שעושה המעשה על תנאי שבאם לא יתקיים התנאי לא יתקיים המעשה. כמו מקדש ומגרש ומוכר ע"ת. אבל הכא עם מי מתנה. ומה שייך לתלות קצירה על תנאי. דאין שייך לומר דאם לא יתקיים התנאי לא יהיה הקצירה קצירה וצ"ע. ובההיא דע"מ שלא תשמיטני שביעית י"ל דהתנאי אם תרצה להשמיטני יהיה המעות למפרע רק דרך פקדון. ובההיא דע"מ שאין לך עלי אונאה היינו ג"כ דאם ירצה הלוקח שיחזיר לו אונאתו ויהא המקח קיים התנה דלא יהא מקח למפרע ותבטל המקח. ובמציל מתוך

אור גדול

יא עתוס' רע"ק [אות ס"ט] ד"ה **קשה לי כו'.** ודברי תוס' דלא נחתי לזה צע"ג. עיין תשובת הרשב"א (ח"ב סי' ק"מ):

תוספות אנשי שם

ס"ל דל"ל מקרא מיותר לענין דכיון דמיעוט שאוכל ממש אין שכחת שיהיה הענין תמורין ממנו (ש"ל). באא"ד **ור"י בשדה על פני השדה כו'.** ג' מיבות הללו על פני השדה ליתנייהו לא בגמ' ולא ברש"י. וז"ל רש"י שם ר"י דריש וכשכח שומר ושכחת בשדה (ב"י). יא בר"ב ד"ה **הקוצר כו' בלילה.** ומן הראוי היה לפעמ הקולר והמעמר בלילה והסומא מלא משום דאיכא למיטעי ולומר דקומת דוקא ביום שאם לילה אחר הקולר ושמך המעמר לקומת לגלות דקומת כמעמר דאפילו בלילה דשביל היום לא מצטריך למתני (הר"ש). תוי"ט ד"ה **ואם כו' הסומא** ובו' ל"ל דלרבותא נקט הרמב"ם כי לאפילו בלילה דנראה דלא שייך כאן מתכוין ליטול הגפן אפילו דקין אין להם שכחה. כיון דמתכוין ליטול הגפן אפילו דקין אין להם שכחה: **על מנת מה שאני שוכח אני נוטל יש לו שכחה.** דמתנה על מה שכתוב בתורה °ותנאו בטל: